

Skrušny v prvi izmed trojice knjig *Stoli* (1997). Tem močnim pojmom bi pritaknili še edinstvenost, minimalizem, klasično eleganco, poetičnost, funkcionalnost in močan simbolni naboj. Ameriški oblikovalec George Nelson je nekoč predvidel, da bo sodobni stol na seznamu najbolj tipičnih predmetov zahodne kulture iz prve polovice 20. stoletja. Hugh Aldersey - Williams je zgodbo nadgradil, rekoč, da stol ni na seznamu najbolj tipičnih predmetov le iz prve polovice tega stoletja, temveč pravzaprav kateregakoli obdobja v njem, prav gotovo pa iz zadnjih nekaj desetletij. Zakaj prav stol? Skladatelji se strinjajo, da prvovrstno sredstvo samoizražanja ni simfonija, kot bi si kdo mislil, ker je pač najdaljša in najglasnejša, pač pa je to godalni kvartet: kar velja za glasbo, velja tudi za oblikovanje. Oblikovanje avtomobila ali vlaka je uigrano delo mnogih igralcev; to so oblikovalske simfonije. Stol pa je precej bolj osebna stvar, izdelek zasebne introspekcije. Stol ni simfonija, je godalni kvartet. In kot godalni kvartet je tudi stol navadno namenjen doživljanju v domačem okolju, je tako rekoč sobno delo. Če je ta analogija za koga nepričakovana, potem je to žalosten odsev dejstva, da se glasba in oblikovanje le redko vzajemno navdihujeta. Žal, saj bi se lahko oblikovalci marsičesa naučili iz izkušenj nacionalno usmerjenih skladateljev. Najboljše pri tem je, da se ni treba omejevat le na lastno nacijo: Debussyjeva Iberia in Mendelssohnova Škotska sta na primer tovrstna glasbena primera. Oblikovalci si le redko privojsijo podobno svobodo; mogoče se bojijo, da bi zapadli kiču.

Sama v svobodnem blagozvočju »godalnega kvarteta« Suhadolčevih »stolov« slišim Vivaldijeve Letne čase – vse štiri ... ali povedano drugače: Janez Suhadolc ima svojo umetniško muzo. Ime ji je Narava. Pa ne tista grandiozna, neskončna in mogočna. Njegova Narava je narava tankočutnih nians, ki so človeškim očem povečini skrite – čuti jo v tihem melanholičnem plesu snežink pozimi, sončnem žarku, ki se v lenem poletnem večeru nerad poslavlja od svojega zlatega odseva na vodi, nagajivem igranju češnjevih cvetov v vetru pravkar rojene pomladi in starem hrastu, ki pozno jeseni ovit v meglice sramežljivo skriva svojo pusto krošnjo. Janez Suhadolc potrjuje pravilo, da se velike stvari rojevajo iz preprostih in malih reči. Njihove lepote ljudje ne gledamo z očmi, ampak jih čutimo, ko nam radostijo dušo in srce.

Zaradi tega njegove arhitekturne miniature postanejo in ostanejo večne. In čeprav se včasih počuti kot don Kihot, je njegovo vračanje k ljudskemu in kulturnemu izročilu – slovenskemu in evropskemu – ustoličeno na srečnem koncu: na uspešnem ohranjanju tradicije, ki jo zna sam kot poslednji romantik s tisočero talenti ceniti v vsej njeni (po)polnosti. Pa še to. Goethe je nekoč zapisal: »Talent se oblikuje v tišini, karakter v viharju sveta.« Suhadolčev talent govori sam zase, karakterju »izkušnosti« navkljub ostaja otroško hudomušen, živahen in očarljiv, njegove arhitekturne miniature pa presegajo prenekatero »ogromnjačo«.

MEDICINSKE SESTRE SKOZI ČAS

Razstava o zgodovini zdravstvene nege

Od 20. maja do 31. oktobra 2011 je bila v Cerkljanskem muzeju, na oddelku Mestnega muzeja Idrija v Cerknem, na ogled zanimiva razstava o zgodovini zdravstvene nege na Slovenskem. Gre za prvo tovrstno muzejsko razstavo pri nas. Nastala je v sodelovanju z Društvom medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov (DMSBZT) Ljubljana. Društvo je strokovno, prostovoljno, samostojno in nepridobitno stanovsko združenje. Vključuje prek 5.500 članic in članov iz širše ljubljanske regije in okolice, ki se udeležujejo raznolikih dejavnosti društva: od strokovnih, izobraževalnih in raziskovalnih vsebin do raznih priložnostnih dejavnosti. V okviru društva posebno pozornost posvečajo zgodovini in skrbi za ohranitev dediščine zdravstvene nege. Ukvarjajo se z zbiranjem zgodovinskih virov, predmetov, dokumentov in fotografij s področja zdravstvene in babiške nege.

Cerkljanski muzej je v preteklosti z društvom sodeloval ob raznih priložnostih. Konec leta 2010 je z njihove strani prišla pobuda za organizacijo skupne razstave, ki smo jo z veseljem sprejeli. Hranijo namreč precej bogato zbirko gradiva o zdravstveni negi, ki pa je zaradi pomanjkanja prostorov shranjena na različnih lokacijah in zato javnosti nedostopna. Za datum odprtja je bil namensko izbran 20. maj, saj tako muzealci kot medicinske sestre in babice v maju praznujemo svoj dan (5. maj: svetovni

dan babic, 12. maj: mednarodni dan medicinskih sester, 18. maj: mednarodni dan muzejev).

Avtorici razstave sva bili članica društva, diplomirana medicinska sestra Irena Keršič in muzejska svetovalka Milojka Magajne. Razstava je zajemala časovno obdobje od leta 1919 do konca šestdesetih let 20. stoletja, tj. čas od prihoda prve skrbstvene sestre na slovensko ozemlje do sodobne utemeljitve poklica medicinske sestre. Vsebinsko je bila razdeljena v naslednja poglavja: Razvoj zdravstvene nege v začetku 20. stoletja, Angela Boškin – prva šolana sestra pri nas, Delokrog medicinskih sester, Šolane zaščitne sestre cerkvenih redov, Zdravstvena nega med drugo svetovno vojno, Skrb za otroke, Razvoj izobraževanja medicinskih sester, Obdobje sodobne zdravstvene nege, Delovna obleka medicinskih sester v različnih obdobjih ter Strokovna organizacija.

Poleg fotografij in besedil je bilo razstavljenih okoli 220 predmetov, ki so ponazarjali različna delovna okolja medicinskih sester. Zlasti zanimive so bile delovne obleke, od skrbstvene sestre (Angela Boškin), zaščitne sestre, sestre usmiljenke, otroške negovalke, do srednje in višje medicinske sestre. Z obleko je bil predstavljen tudi partizanski bolničar in nosač ranjencev. Razstavljeno je bilo gradivo iz zbirke DMSBZT Ljubljana, zbirka Cerkljanskega muzeja in nekaterih zasebnih arhivov.

* Milojka Magajne, prof. zgod. in soc., muzejska svetovalka, Mestni muzej Idrija – Cerkljanski muzej, 5282 Cerkno, Bevkova 12, *E-naslov: milojka.magajne@muzej-idrija-cerkno.si

Otroške negovalke so se zaposlovale v bolnišnicah pa tudi v jaslih.
Foto: Milojka Magajne, Cerkno, 25. 7. 2011

Poleg uniform je bilo na ogled več delovnih okolij medicinskih sester (domače okolje, ambulanta, bolniška soba), na drugi strani pa tudi razvoj šolstva na tem področju ter delovanje strokovne organizacije. Muzej je za razstavo prispeval gradivo iz druge svetovne vojne s poudarkom na Partizanski bolnici Franji. Predstavili smo sedem od 25 bolničarjev in pomožnih bolničarjev, ki so med vojno opravljali delo v tej partizanski bolnici. Med njimi je bila samo ena šolana sestra, preostali so pred vojno opravljali različne poklice in so se za delo bolničarja usposobili s tečajji (dva sta bila organizirana tudi v Franji) in ob sprotnem delu. Poleg besedil in fotografij smo razstavili tudi nekaj avtentičnih predmetov iz Franje. Ti so, shranjeni v muzejskem depoju, preživeli povodenj 18. septembra 2007, ki je odplavila večino predmetov, nameščenih v bolnišničnih barakah.

Na ogled je bilo tudi filmsko gradivo, in sicer igrani dokumentarni film o življenju in delu Angele Boškin z naslovom *Poti k ljudem*, ki ga je leta 2008 posnela TV Slovenija. Predstavljen je bil igrani dokumentarni film o partizanskih bolnicah v Sloveniji iz leta 1947, v katerem so nastopili nekdanji člani osebja in ranjenci. Tretji prispevek iz Filmskega obzornika leta 1947 pa je govoril o protitrahomskih postajah v Prekmurju in delu pomočnic – oziroma sester na teh postajah. (Trahom je kronično vnetje očesne veznice in roženice.) Zadnja dva filma hrani Slovenski filmski arhiv pri Arhivu RS.

Za oblikovanje razstave sta poskrbela Blaž Jereb (Gaya Cerkno) in Maša Mavrič. Glede na razpoložljivi prostor jima je uspelo najti optimalno rešitev. Celostna podoba je vključevala tudi logotip, vabilo, plakat in katalog razstave z naslovom *Medicinske sestre skozi čas* (44 str.). Ta je poleg nagovorov predsednice DMSBZT Ljubljana, Đurđe Sima, in direktorice Mestnega muzeja Idrija, Ivane Leskovec, vključeval nekoliko dopolnjena razstavna besedila in izbor fotografskih prilog.

Strokovna zdravstvena nega se je na Slovenskem začela razvijati na začetku 20. stoletja. V bolnišnicah, hiralnicah in zavetiščih so takrat delovale izključno nešolane sestre različnih karitativnih cerkvenih redov. Prve Slovenke so se za poklic skrbstvene sestre izobraževale na Dunaju. Usposobljene so bile za poklicno opravljanje socialne in skrbstvene dejavnosti na vseh področjih javne zdravstvene nege. Prva, ki je začela delati v Sloveniji, je

Kolo je bil nepogrešljiv pripomoček tistih sester, ki so delale na terenu.
Foto: Milojka Magajne, Cerkno, 25. 7. 2011

bila Angela Boškin. Delo prvih sester je bilo zahtevno in naporno, oteževale so ga revščina in zaostalost v delavskih kolonijah. Zelo težko si je bilo pridobiti zaupanje tamkajšnjih prebivalcev. Boškinova je v zvezi s tem rekla: »Kadar prideš v hišo, ne smeš takoj kot orožnik spraševati, kaj je z vašim otrokom narobe. Lepo se moraš pogovoriti, tudi o kozjereji, če je to potrebno.« Še danes velja, da je v tem poklicu zaupanje ključ do uspeha. Leta 1924 je bila v Sloveniji ustanovljena Šola za sestre. V njej izšolane zaščitne sestre so bile usposobljene za zdravstveno in socialno delo z materami in otroki, poklicno varstvo in pozneje za zdravstveno in socialno obravnavo odraslih, predvsem v preventivni dejavnosti. Njihovo število je bilo majhno. Med drugo svetovno vojno in po njej je tega kadra zelo primanjkovalo. Med vojno so organizirali številne tečaje, na katerih so se usposabljali partizanske bolničarke in bolničarji. Po vojni je prišlo do umika sester cerkvenih redov iz bolnišnic. Šole za medicinske sestre, kot se odtlej imenujejo, so začeli ustanavljati po vsej Sloveniji. V predstavljenem obdobju so številne reforme na področju izobraževanja v zdravstveni negi botrovale zelo različnim poimenovanjem poklica: zaščitna sestra, otroška zaščitna sestra, otroška sestra negovalka, otroška negovalka, babica, medicinska sestra – babica, srednja medicinska sestra in višja medicinska sestra. Poklicne skupine otroških negovalk danes ni več, saj so jih nadomestile srednje medicinske sestre oziroma tehniki zdravstvene nege. Tako se je postopoma izoblikovala nova poklicna skupina, katere predmet dejavnosti je bil in je seveda še vedno človek. Medicinske sestre so prevzemale vedno bolj zahtevne naloge in se zaposlovale na preventivnem, kurativnem, izobraževalnem in zdravstveno-vzgojnem področju ter na vodilnih delovnih mestih. Z razstavo oziroma s spremljevalnim pedagoškim programom smo se vključili tudi v skupni projekt slovenskih muzejev Z igro do dediščine, ki je potekal v tednu otroka. 5. oktobra 2011 smo v muzeju pripravili zelo dobro obiskano delavnico (41 otrok in njihovih staršev), ki sta jo vodili diplomirani medicinski sestri Andreja Gruden in Sabina Vihtelič. Otroke sta najprej popeljali po razstavi, potem pa sta jim pokazali, kaj vse morajo danes znati sestre. Tudi otroci so se lahko preizkusili v številnih opravilih, njihovi medvedki, dojenčki in druge igračke, ki so jih prinesli s sabo, so tako dobili pravo zdravstveno oskrbo.